

2 . Alba Iulia | Punct: Castrul roman Apulum, str. Brândușei, Dealul Furcilor | Anul: 1997

Anul: 1997

Cod RAN: 1026.01;1026.09;1026.15

Perioade: Antichitate, Evul Mediu

Epoci: Epoca romană timpurie, Epoca medievală timpurie

Tipuri sit: structură de cult/religioasă

Categorii sit: Apărare (construcții defensive), Religios, ritual și funerar

Autori: Radu Ciobanu, Adrian Gligor, Vasile Moga, Nicolae Rodean, Matei Drâmbărean

Instituții: Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia

Șantierul arheologic Alba Iulia

Raport

I. Castrul roman Apulum

Cercetarea sistematică a porții de sud - Porta Principalis Dextra - a castrului Legiunii XIII Gemina, ridicat la începuturile stăpânirii romane în Dacia pe cea de a treia terasă a Mureșului, a intrat cu cel de al patrulea an de investigații, menite să ducă, după degajarea integrală a acestui obiectiv unic, la lucrări de consolidare și restaurare.

A fost pus în evidență pilonul central al porții, relativ bine conservat. S-a stabilit cu precizie lungimea acestuia (5,40 m), grosimea zidurilor în opus quadratum (1,75 m la capetele de nord și sud, 1,10 m pe restul traiectului), precum și elevația actuală a pilonului (1,10 - 1,20 m) ce delimitează cele două intrări.

Așa cum am avut ocazia să arătăm și cu alte prilejuri, întreaga suprafață a primei fortificații de la Alba Iulia a suferit, după încetarea rolului ei strategic, readaptări la condițiile impuse de noua etapă istorică, fostul castru devenind, așa cum o dovedesc câteva planuri cartografice medievale prima cetate medievală a orașului Alba Iulia (sec. XII - XVII). Locul porții antice și al altor edificii din interiorul lagărului roman a fost utilizat pentru alte scopuri.

În această idee, săpăturile recente (1997) au constatat că fosta poartă din veacurile II - III a fost blocată cu monumente romane de mari dimensiuni: elemente arhitectonice, monumente sculpturale și chiar inscripții provenind fie de pe teritoriul castrului, fie de la una din necropolele romane aflate dincolo de latura sudică a fortificației antice.

Spre această concluzie ne-a condus descoperirea, în poziție secundară, a unor materiale tegulare dislocate cu siguranță de la cele două turnuri de flancare (printre tipurile de șampilă se pot aminti cele cu însemnele LEG XIII G; LEG XII (I) IVLI SER/ENI; LEG XIII GE/AVR MENA (NDER) înșiruite pe două sau trei rânduri și aplicate retrograd și ca o noutate printre meșterii officinei militare semnarea unui subofițer necunoscut de noi până acum (LEG XIII GEM/AV(R) TESTIUS).

Alături de materialele utilizate la construcții ar mai fi de menționat recuperarea din pământul de umplutură din vecinătatea pilonului central al porții un masiv altar votiv cu inscripția IOM/SACRUM și nu în ultimul rând un perete lateral de aedica, decorat pe ambele fețe cu secvențe din mitologia greco-romană (Leda, Chloto, etc.).

II. Str. Brândușei

Au fost executate săpături arheologice de salvare, pentru descărcare de sarcină istorică, a terenului situat pe str. Brândușei (f. n., fișă cadastrală nr. 28834), aparținând familiei Ștef Gheorghe.

În acest perimetru urmează să fie construită o locuință familială. Perimetrul cercetat cuprinde 2 suprafețe: una de 14 x 12 m și cealaltă de 12 x 7 m și se situează la aproximativ 34 m față de axul drumului

ce duce spre localitate Pâclișa. Zona construită a fost investigată prin săparea în totalitate a suprafeței de 14 x 12 m și executarea unor sondaje în perimetrul celei de a doua suprafețe.

Cercetările arheologice au pus în evidență existența unei necropole feudale (sec. X - XI) concretizată în teren prin degajarea a 24 morminte de înhumatie.

Mormântul 1. adâncime -0,90 m, înhumat, adult, orientat vest - est, groapă acoperită cu calcare și materiale tegulare romane. Scheletul este întreg; mâna stângă pe lângă corp, mâna dreaptă pe bazin; oase friabile; picioarele întinse; capul căzut spre stânga. Fără inventar.

Mormântul 2. adâncime -0,50 m, înhumat, adult, orientat vest - est. Din schelet se păstrează: cutia craniană, primele opt vertebre și patru perechi coaste. Fără inventar.

Mormântul 3. adâncime -0,90 m, înhumat, fetiță, orientat vest - est, groapă acoperită cu pietre. Scheletul este întreg; mâinile sunt pe bazin; picioarele sunt întinse, adunate la nivelul gleznelor (probabil au fost legate); capul căzut spre dreapta și ușor aplecat spre piept. Inventar: colier de fier, mărgelile de sticlă, cinci inele.

Mormântul 4. adâncime -0,70 m, înhumat, adult, orientat vest - est. Scheletul este întreg mâinile sunt așezate pe bazin; picioarele sunt întinse. Fără inventar.

Mormântul 5. adâncime -0,80 m, înhumat, adult, orientat est - vest, groapă acoperită cu pietre. Scheletul este întreg; mâna dreaptă este pe piept, mâna stângă întinsă pe lângă corp; picioarele sunt ușor adunate spre corp. Urme de cărbune în dreptul femurului de la piciorul drept. Fără inventar.

Mormântul 6. adâncime -1,10 m, înhumat, adult, orientat est - vest. Scheletul este întreg; mâna dreaptă întinsă pe lângă corp, mâna dreaptă așezată pe lângă corp; picioarele întinse. Inventar: amnar, cremene, cuțitaș așezate în dreptul palmei de la mâna dreaptă, inel.

Mormântul 7. adâncime -0,60 m, înhumat. Mormântul de față constituie un caz special datorită poziției scheletului în groapă. Capul mortului, coastele cu primele vertebre sunt orientate vest - est; bazinul și picioarele sunt orientate haotic. Mortul a fost probabil aruncat în groapă. Inventar: patru inele, vârf de săgeată, cuțitaș de fier.

Mormântul 8. adâncime -0,60 m, înhumat, copil, orientat est - vest. Scheletul este întreg; mâinile întinse pe lângă corp; picioarele întinse; oase friabile. Fără inventar.

Mormântul 9. adâncime -0,80 m, înhumat, adult, orientat est - vest. Scheletul este întreg; mâinile sunt întinse pe lângă corp; capul căzut spre stânga; picioarele întinse. Inventar: vas ceramic. Groapa acoperită cu blocuri de calcar romane.

Mormântul 10. adâncime -0,95 m, înhumat, copil, groapa acoperită cu blocuri de calcar roman. Se păstrează doar craniul. Fără inventar.

Mormântul 11. adâncime -0,70 m, înhumat, copil, groapa acoperită cu fragmente de calcare și tegule romane. Se păstrează capul și o parte din coaste; oase friabile. Fără inventar.

Mormântul 12. adâncime -1,10 m, înhumat, adult, orientat vest - est, groapa acoperită cu blocuri de calcar. Scheletul este întreg; mâinile sunt întinse pe lângă corp; picioarele întinse; capul căzut spre stânga și adus spre piept. Inventar: două inele, vas ceramic.

Mormântul 13. adâncime -0,90 m, înhumat, adult, orientat vest - est, groapa acoperită cu o lespede de marmură. Scheletul este întreg; mâinile sunt așezate pe bazin; picioarele sunt întinse; capul căzut spre dreapta. Inventar: inel, vas ceramic.

Mormântul 14. adâncime -0,90 m, înhumat, copil, groapa acoperită. Se păstrează capul și fragmente din coaste și vertebre; oase friabile. Inventar: vas ceramic.

Mormântul 15. adâncime -0,70 m, înhumat, adult, orientat vest - est, groapa acoperită cu calcare romane. Scheletul este întreg; mâinile sunt așezate pe bazin; picioarele întinse; capul căzut spre dreapta. Inventar: vas ceramic umplut cu pământ și coji de ouă.

Mormântul 16. adâncime -1,05 m, înhumat, adult, orientat orientat est - vest. Scheletul este întreg; mâna dreaptă este întinsă pe lângă corp, mâna stângă pe bazin; picioarele întinse; capul căzut spre stânga. Inventar: trei inele, vas ceramic.

Mormântul 17. Săpat în a doua suprafață, adâncime -1 m, înhumat, adult, orientat vest - est, groapa acoperită cu o lespede de calcar. Scheletul este întreg; ambele mâini sunt pe bazin; picioarele întinse. Inventar: trei ouă puse în dreptul labei de la piciorul stâng. Lungimea scheletului este de 2 m.

Mormântul 18. Săpat în a doua suprafață, adâncime -1,10 m, înhumat, adult, orientat vest - est, groapa acoperită cu blocuri de calcar romane. Scheletul este întreg; mâna dreaptă așezată pe piept, mâna stângă pe pântec; picioarele sunt întinse. Fără inventar.

Mormântul 19. adâncime -0,90 m, înhumat, adult, orientat vest - est, groapa acoperită. Scheletul este întreg; mâna dreaptă pe lângă corp, mâna stângă pe lângă bazin; picioarele întinse; capul căzut spre dreapta. Urmă de cărbune (probabil de la sicriu). Fără inventar.

Mormântul 20. adâncime -1,05 m, înhumat, adult, orientat vest - est, groapa acoperită cu mai multe rânduri de piatră, tegule, calcare romane. Groapa a fost conturată (căptușită) cu fragmente de calcar, pietre de râu și pietre romane. Scheletul este întreg; ambele mâini sunt pe bazin; picioarele sunt întinse. Inventar: două inele.

Mormântul 21. adâncime -0,95 m, înhumat, adult, orientat est - vest, groapa acoperită. Scheletul este întreg; ambele mâini sunt întinse pe lângă corp; picioarele întinse. Inventar: cataramă, 3 inele.

Mormântul 22. adâncime -1 m. Mormântul de față prezintă un caz particular fiind alcătuit din două schelete (femeie și copil), orientate vest - est. Copilul a fost așezat probabil în brațele femeii. Picioarele femeii sunt întinse, de la genunchi în jos fiind însă deranjate. Inventar: două inele.

Mormântul 23. adâncime -0,65 m, înhumat, copil. Se păstrează doar capul și fragmente din coaste și vertebre; oase friabile. Fără inventar.

Mormântul 24. adâncime -1 m, înhumat, adult, orientat est - vest. Scheletul este întreg; mâna dreaptă pe lângă corp, mâna stângă pe lângă bazin, picioarele întinse. Inventar: amuletă din colț de mistreț.

Cercetările vor continua având ca scop delimitarea pe teren a întregii necropole.

III. "Dealul Furcilor"

Au continuat săpăturile arheologice de salvare, pentru descărcare de sarcină istorică, în două puncte.

Primul punct investigat a fost pe proprietatea d-nilor Hariton Pătrașcu și Aurel Zarafu Nedeluș.

Perimetrul cercetat în această campanie cuprinde o suprafață de 20 x 12 m și se situează la aproximativ 40 m est de monumentul ridicat în memoria răscăleii lui Horea, Cloșca și Crișan; terenurile în chestiune sunt situate la frontul stradal amintit. Dat fiind faptul că cele două terenuri se află unul lângă altul, cercetările arheologice le-au cuprins pe ambele, în cadrul aceleiași campanii.

Au fost deschise patru secțiuni de 20 x 2 (S 15); 19 x 2 (S 16); 19 x 2 (S 17) și 18 x 1 (S 18), o parte a ultimelor două fiind transformată într-o suprafață, prin înlăturarea martorului dintre ele.

Cercetările arheologice au pus în lumină câteva aspecte demne de interes, legate de trama stradală a fostului oraș roman ce se întindea în această zonă. În primul rând, a fost identificat precis traseul unei străzi orientată NV-SE probabil un CARDINES - flancată de ziduri aparținând unor locuințe situate la frontul stradal. Din păcate, acestea, ca și cele despre care va fi vorba în continuare, au fost în bună măsură distruse, fie în perioada postromană, prin amenajarea unor bordeie, fie în epoca modernă, prin diverse lucrări agricole. Pe de altă parte, zidurile în chestiune, câte s-au mai păstrat, sunt alcătuite din blocuri de calcar sau gresie, extrem de fragilizate, datorită mediului umed din sol. Câteva ziduri păstrau în elevație doar una sau două asize, iar altele fuseseră înlăturate în întregime, în stratigrafie putându-le descifra numai amprenta.

În al doilea rând, cercetările arheologice au pus în lumină o parte dintr-un sector termal, și el destul de afectat de amenajări ulterioare perioadei romane. Este vorba de un mic complex, construit parțial peste fundațiile unor ziduri romane anterioare, care conform unei tipologii recente stabilită de Ilse Nielsen - se

înscrie în categoria termelor cu încăperi dispuse în șiruri paralele. Una dintre încăperi probabil un CALDARIUM - terminată în absidă fusese decorată cu picturi murale și stucatură, o parte din fragmentele acestui décor fiind recuperate. Jumătate din încăperea în chestiune, ca și cea alăturată, fuseseră distruse, putând identifica doar amprenta zidurilor ce le delimitau. Există însă numeroase indicii ce fac posibilă stabilirea planimetriei acestui edificiu. În esență este vorba de un tip de terme foarte răspândit în lumea provincială romană de regulă de dimensiuni modeste, și care se caracterizează prin dispunerea încăperilor încălzite și neîncălzite, în două șiruri distincte. Asemenea tipuri de terme se mai cunosc în Dacia la Slăveni și Buridava, de exemplu.

În ceea ce privește restul edificiilor descoperite cu acest prilej, s-a pus în evidență o locuință destul de extinsă ce suprapune parțial sectorul termal amintit, încăperile acesteia fiind pardosite cu plăci neregulate de gresie. Asemenea tip de pardoseală este foarte cunoscut, în special, în zona Dealului Furcilor, la locuințele de epocă romană deja cercetate până acum aici.

În sfârșit, există un bogat inventar arheologic, alcătuit în special din ceramică, ce completează, imaginea descoperirilor semnalate.

În marea lor majoritate structurile de construcție descoperite în această zonă au o stare proastă de conservare. O parte din zidurile descoperite aici au fost scoase de-a lungul timpului putându-se surprinde doar amprenta lor în cadrul secțiunilor și profilele acestora.

Al doilea punct investigat este situat pe proprietatea d-nului Petraș Ion, pe str. Izvorului, f. n., nr. Top. 4. 381/2/1.

Perimetrul cercetat în această zonă cuprinde o suprafață de 20 x 7 m și se situează la aproximativ 100 m sud de monumentul ridicat în memoria răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan, terenul fiind situat la frontul stradal amintit.

Perimetrul construibil de 20 x 7 m a fost investigat prin executarea a două secțiuni S 19 și S 20 de 20 x 2 m dispuse est - vest.

Cercetarea arheologică a pus în lumină existența unui edificiu compus din cel puțin 5 încăperi probabil o casă. Edificiul în chestiune păstra aceeași orientare ca și celelalte construcții semnalate până acum în zonă. Din păcate o bună parte a zidurilor acestei case fuseseră distruse astfel încât urma lor a putut fi reperată în stratigrafie.

O altă problemă a ridicat-o prezența în perimetrul lui S 20 a două gropi, una menajeră ce a prezentat la degajarea ei un bogat material ceramic și osteologic, cealaltă groapă de dimensiuni mari prezintă o situație stratigrafică complexă cu suprapuneri succesive de dărâmături în care au fost identificate câteva fragmente sculpturale și blocuri de construcție separate.

Informații suplimentare online

[Raportul 474 din cronica.cimec.ro](http://raportul474.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.folosind.Mapserver.Cimec.ro)
